

Kedves Bozsik Péter!

Olvasom a Magyar Szóban, demonstratív kilépéssel a Magyar Írószövetségből. Pontosabban szólva: te meg mintegy százharminc író társad. Ezt, mint sok minden mást, el lehetne intézni egy kézlegyintéssel, vagy akár egy „hadd vesszen a férgese!” – féle szólással, de mivel ennek a kilépésnek Magyarországon kívülre is lecsapódnak a hullámai, mi több, erre mifelénk, a déli végek felé is, így mégiscsak arra gondoltam, ha gondolataimat ezzel az „ügy”-gyel kapcsolatosan megoszthatom másokkal, az talán némi tanulsággal fog szolgálni mindannyiunk épülésére.

Legutóbb Szabadkán találkoztunk, ha jól emlékszem 1999-ben, a Jugoszláviát ért bombázások után. A Városháza alatti Mc Donald's étterem előtt futottunk össze, te fiaddal, én lányommal. Úgy éreztem, te egy kissé zavarban voltál, én meg nem nagyon tudtam mit kezdeni magunkkal. A suta és egy kissé talán kínos helyzetet azzal próbáltad föloldani, hogy táskádból elővetted az Ex Symposion akkori, legújabb számát, és átadtad nekem. Én megköszöntem, majd: – „Hát akkor, szevasz!” – „Szevasz!” – Te fiaddal betértél a Mc Donald's-ba, én meg a lányomat próbáltam győzögetni arról, milyen sokba kerül ott minden, hogy anya is tud éppen olyan sült krumplit készíteni, mint amelyet ott lehet kapni, és így tovább, és így tovább...

Azóta ez a Symposion-szám itt lapul, mondhatnám: lapít fiókomban. Azóta, idestova öt éve akarok annak kapcsán írni, de valahogy mindig elmaradt. Még most is halogatnám az írást, ha nem értesülök kilépésekről, s ha nem gondolnám, hogy az akkori számban és az Ex Symposion első néhány számában megjelenteknek köze van ehhez a mostani akciókhoz. Egyazon szellemi vonalvezetés mentén születnek a dolgok.

1993 májusában írtam egy levélfélét Ladányi Istvánnak A mi Ex Symposionunk? (Magyar Szó, Kilátó,

1993. június 12.) címmel. Azért Ladányinak, mert az újvidéki Magyar Szó Kilátó című rovatában ő jelentetett meg egy írást, Vendégségben vendégeknél (1993. május 22.) címmel, amelyben beszámolt a náluk, illetve nálatok vendégeskedő két jugoszláv író, Mirko Kovač és Filip David veszprémi szerepléséről. Ladányi írását gyengéden lengte be az egykori Jugoszlávia iránti nosztalgia, mi több, az irodalmi esten jelen lévő, a Délvidékről áttelepült vagy Magyarországon csak „ideiglenesen” tartózkodó írók, költők, kritikusok és (mű)fordítók, Tolnai Ottó sugallatára, közös fájdalomra fakadtak annak a Jugoszláviának a hiányától, ami talán nem is volt, de lehetett volna! Engem annak az írásnak a kapcsán néhány dolog fölbosszantott, s ezeket a bosszúságokat próbáltam szóvá tenni a főtebb már említett levélféllemben. Bosszantott elsősorban az, hogy Veszprémbe, talán szabad úgy fogalmaznom, emigrációtok fellegvárába, Magyarország közepébe két nem magyar ajkú író t hívtok meg akkor, amikor az itthon maradtaknak nagyon kellett volna a támasz, a tudat, hogy akik elmentek, nem feledkeznek meg róluk. Akkor azt mondtam, és most is úgy vélem, a mi helyzetünkről Németh István, Dudás Károly, Csorba Béla vagy Kontra Ferenc sokkal többet el tudott volna mondani, mint egy Belgrádban vagy Zágrádban élő és alkotó irodalmár. (Persze, ma már tudom, nektek fontosabb volt a poszt-jugoszlávság és az ebből fakadó kozmopolitizmus, mint az, hogyan is él az a közösség, amelyet elhagytatok.)

Bosszantott az a dzsentris nemtörődömség, amellyel viszonyultatok hozzánk, az a számomra fölfoghatatlan másságkeresés és –imádat, amellyel elfordultatok tőlünk. Bosszantott az, hogy addig, amíg mi itthon az életünkért küzdöttünk, és ez nem holmi költői túlzás, addig ti a folyóiratotokban a pornográfiával és Danilo Kišsel foglalkoztok. Sehol meg nem említetek, az

a közösség, amelyhez egykoron, akkor még csak néhány hónappal azelőtt tartoztatok, a délvidéki, vagy ha nektek jobban hangzik, a vajdasági magyarság egyként fordult szembe a miloševići katonai diktatúrával, tiltakozásának béketüntetésekkel Oromhegyesen, Zentán, Kispiacon, Magyarakanizsán adván hangot, hogy a frontok mindkét oldalán magyar kényszerül magyarrá lőni, a tartalékosokat katonai rendőrség fogdossa össze, hogy a közintézményekben, iskolákban, kórházakban nincs fűtés... és sorolhatnám még tovább, de ha ez akkor nem jelentett számotokra semmit, akkor miért jelentene most?

Számotokra már akkor sokkal fontosabb volt Danilo Kiš, mert Lovas Ildikó szavaival élve: „A hol kérdés Kiš esetében zsidó volta miatt érdekes, mondhatom hát, hogy nyitottsághoz szokott lélek nem szokhat hozzá az antiszemitizmushoz, amely – Kiš tudta rég, hogy itt is van – bár tévednék, de ott is van (mármint Magyarországon, B.J.). Bátorság, alapállás ezért egy Kiš-szám kiadása, szembefordulás egy ijesztő jelenséggel. Muszáj, hogy az legyen, mert megvan írva Ezékiel próféta könyvében is, hogy így kell lennie. De jaj nekünk, mindannyiunknak, hogy állást kell foglalni, itt magunk mellett, ott az antiszemitizmus ellen (lassan már itt is még az ellen is), mert meddig, hova vándorolni még? ” (Lovas I.: A mi Kišünk, Magyar Szó, Kilátó, 1993. május 8., Újvidék)

A Danilo Kiš-émlékszám volt a Veszprémben megjelenő Ex Symposion második kettős száma. Az első a pornográfiáról szólt. Most ugorjunk egyet az időben, egészen 1999-ig, a folyóirat 26-27. számáig, amelynek tematikája a gonosz banalitásáról szól. Ez az a bizonyos Ex Symposion, mellyel már írásom elején Szabadkán, a Mc Donald's előtt találkoztunk. Ebben a lapszámban olvasható Szerbhorváth György írása Kvász és retek címmel. Minden bizonnyal a véletlen műve, hogy az egész számban föllelhető videoprint és tv-képernyőfotók közül éppen az a három került oda, amely odakerült.

„Problémák azonban ott kezdődtek, hogy sohasem voltam patrióta, nem is leszek, nem is lehetek úgy patrióta, ám annál inkább utálok hazámat, mi több, nemzetemet is. Ergo csakis a hazautálatról írhat-

nék, no de ennek meg mi köze a lányka iránt érzett szerelmemhez? Semmi, hiszen őt szeretem, vagy legalábbis szeretni szeretném, emezt – a hazát, meg a nemzetet vagy mit – pedig utálok, megvetem, lesajnálom, leszárom.

...

Úgy is mondhatnánk, hogy a patrióta egy pedofil.

Egy perverz disznó, éjjelente pornófilmekre maszturbáló, kielégületlen hímsovinizta ringyó.

A patrióta méginkább egy strici, aki másokat is arra akar kényszeríteni, hogy basszanak. A hazával, a nemzettel.

A patrióta nem gyengéd szerelmes (mint én, ugye), hanem egy agresszív seggfej, akinek a nemi erőszak lételeme, parfümillat élvezése helyett a spermát kenegeti magára, és szagolgatja, ízlelgeti.

...

A múltkor pezsgőztem a lánykával, akit szeretek, de eszembe se jutott a nép, a nemzet, a haza. Dögöljenek meg, de még azt sem gondoltam, hogy dögöljenek meg, csináljanak, amit akarnak, felőlem. Felőlem dugják a fejüket egy kvással teli hordóba, a valagukba meg egy nagy retket, azt. Minden patriótáéba, lehetőség szerint. Retek mégiscsak több akad, mint kvász.”

És a három fénykép, a szövegbe beágyazva – bizonyára nem találja ki a kedves olvasó, s lehet, már te sem emlékszel rá, Péter! 1999-et írunk: az első képen Csurka István, a másodikon Torgyán József, a harmadikon Orbán Viktor.

Ennek kapcsán csak néhány aprócska megjegyzés: az Ex Symposion megjelenését akkor a Nemzeti Kulturális Alap, a Soros Alapítvány, a Veszprém Megyei Önkormányzat, a Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata és Maksai Izabella támogatta. Főszerkesztője Tolnai Ottó, felelős szerkesztője te voltál, Péter.

Másik megjegyzés: Szerbhorváth György a legutóbbi szerbiai parlamenti választásokon az Ellenállás nevű politikai csoportosulás színeiben indult.

És a harmadik észrevételem: ez után a meglehetősen nagy vargabetű után visszakanyarodhatunk oda, ahonnan elindultunk – kilépésed, kilépésetek a Magyar

Írószövetségből nem a véletlen műve, hogy is írtam fönnebb: egyazon szellemi vonalvezetés mentén születnek a dolgok. Mindaz, ami magyar, rossz, mindaz, ami magyarelles, jó.

Tudomásom szerint te is, Tolnai Ottó és Végel László is tagjai voltatok, de lehet, ha az még egyáltalán létezik, tagjai vagytok mind a mai napig a Vajdasági Írószövetségnek, s ezáltal a Szerb Írószövetségnek. Azért említem e két személy nevét, mert ők is kiléptek a Magyar Írószövetségből, napilapunk, a Magyar Szó címlapján hozta a hírt: vajdasági vonatkozásai is vannak a Magyar Írószövetség körüli botránynak. Nos, annak idején, amikor még te is itt éltél közöttünk a Délvidéken, s egy rövidke ideig szülőfalumban, Horgoson laktál, akkor mondtad, beléptél a Szerb Írószövetségbe. Én megütközve hallottam, s kérdésemre, mit keresel abban a kommunista társaságban, te azt válaszoltad, csak azért léptél be, hogy majd akkor, ha eljön az ideje, kiléphess. Talán csak nem keverted össze a két szövetséget? Talán az is lehet, hozzád nem jutott el annak híre, a Szerb Írószövetség a Szerb Művészeti és Tudományos Akadémiával együtt Miloševićnek és rendszerének a fő ideológiai bázisát képezte. Persze, az is lehet, ez nem volt eléggé súlyos érv, hogy abból az Írószövetségből kilépj.

Lapotok főszerkesztője, a palicsi Tolnai Ottó 1989-ben elvállalta a Vajdasági Íróegyesület elnöki tisztségét, majd székfoglaló beszédében a Szerb Írószövetségben mind a szlovéneket, mind a horvátokat, még ha áttételesen is, sovínisztáknak, nacionalistáknak nevezte, az albánokkal kapcsolatban pedig meglehetősen homályosak voltak az elképzelései. Ugyanazon év májusában Milovan Đilast, Tito egyik fő kommunista ideológusát így köszönti a Vajdasági Íróegyesület tribünjén: „Üdvözlöm kell Európa legnagyobb disszidensét... Đilas 1953-ban leírt gondolatai ma talán aktuálisabbak, mint bármikor. A forradalom ma tulajdonképpen reform, békés haladás előre” – írta (Magyar Szó, 1989. május 20.) s mondta ezt Tolnai akkor, amikor az albánokat Kosovóban tömegesen börtönözték be, leitatott, manipulált tömegekkel döntötték meg a Vajdaság autonómiáját, s egyre inkább szaporodtak a Halál az albánokra!, meg a Fegyvert akarunk! föliratok. Persze

szerbül. Reformnak és békés haladásnak nevezte Tolnai azt, ami egy kis idő múlva véres háborúba, népirtásba torkollott. Nem tudok arról, hogy Tolnai ezekből az írószövetségekből kilépett volna.

Végel László, aki egy időben alkotásait előbb készítette el szerbhorvát (!) nyelven, s több jelentős társadalmi-politikai szerepvállalása is volt a kommunista Jugoszláviában, egyebek mellett 1989-ben alapító tagja az Emberi Jogokat Védő Egyesületnek, amely egyesület működésének célja, hogy megvédje és támogassa elsősorban a kosovói nem albán lakosságot! A Soros-iroda jugoszláviai vezetőjeként attól a Naplótól tagadta meg az anyagi támogatást, amely a délvidéki magyarság második világháború utáni első, független magánlapja volt, s Keszég Károly főszerkesztősége alatt a miloševići diktatúra elleni kiállítás szép magyar bizonyítéka. (Mielőtt fölszisszennétek, magyar, mert magyarul jelent meg, s szerzői főképp magyarok voltak.) Keszég bele is halt a ránehezülő embertelen nyomásba.

Tudomásom szerint a Magyar Írószövetségből azért léptetek ki, mert Döbrentei Kornél a Tilos Rádió elleni tüntetésen nagyjából azt mondta, hogy egy erőszakos kisebbség kényszeríti ránk akaratát, s a szálak a balliberális oldalon futnak össze. Ha belegondolsz, te is tudod, Péter, ez így van, s ennek semmi köze az antiszemitizmushoz. Te bizonyára tájékozottabb vagy, mint én, hiszen te abban a szerencsés helyzetben vagy, hogy Magyarországon élhetsz, míg én csak a médiából szerezhetek korlátozott tudomást bizonyos dolgokról, de például abból a szennyáradatból, ami a televíziókból felénk, határon túliakra is ömlik, világosan látszik, ki hol van, ki mit engedhet meg magának. Nézz szét magad körül, s kiket látsz? Kik a kenyéradó gazdáid, ha még megjelenik az Ex Symposion? Nekik akarsz mindenáron megfelelni, mégiscsak ők határozzák meg létedet? Persze annak idején, a nyolcvanas évek végén, amikor még itthon voltál, Csoórit is antiszemitanak tartottad úgy, hogy pontosan nem is tudtad, mit mondott, de mivel már akkor is voltak aktív elhatárolódók, te is csatlakoztál hozzájuk, igaz, akkor még csak lélekben. Tudod, azon is sokat gondolkodtam, kik voltak azok, akik az elsők között

elmentek innen, a Délvidékről. Ti voltatok, akik egyszer már szülőföldet cseréltetek. Újvidék kedvéért otthagytátok Zentát, Szabadkát, Székelykevét vagy éppen Csantavért. Ez persze nem baj, csak éppen eszembe jutott, meg az is, hogy e között a közösségelhagyás között és a liberális vagy kozmopolita hozzácsapódás között is bizonyára van összefüggés. Tudod, már mondtam, tíz évvel ezelőtt és néhány sorral följebb is: nektek fontosabb volt Mirko Kovač és Filip David, meg Danilo Kiš, mint Németh István, Csorba Béla vagy Kontra Ferenc. Most meg fölsorakozol azok mögé, beállsz azok közé, akik mindenre átkot szórnak, ami magyar. Dehogyan most, hiszen már te is ott vagy közöttük régóta. Akkor, amikor annyira fájlaltátok az egykori, a sosem volt Jugoszlávia elvesztését, nem értettem, mit kerestek Veszprémben vagy Budapesten. Miért nem mentek Belgrádba, Szarajevóba, Zágrábba, esetleg Prištinába vagy Szkopjéba? És most, ha annyira rossz abban az „antiszemita Magyarország”-ban, miért nem mentek oda, ahol antiszemitizmus nincs? Mondjuk Izraelbe? És azt sem értem, miért nem határolódtok el az Amerikai Egyesült Államoktól, Nagy-Britanniától vagy Franciaországtól, miért nem jelentitek ki, ti bizony többé a közelükbe sem mentek ezen országoknak, mert a második világháború alatt semmit sem tettek a haláltáborok fölszámolásáért! Pedig ők megtehették

volna; mi több, írók lévén, petíciót gyűjthetnétek az amerikai, a brit és a francia írók könyvei ellen.

Ennyi már biztosan elég lesz ahhoz, hogy engem is antiszemitanak tartsatok, pedig Szerb Antalt már akkor olvastam és szerettem, amikor nektek még iskolai tananyag sem volt, Radnóti bori noteszáért a határon átkeltem, átmentem Szegedre, csakhogy megvehessem, s válogatott verseinek gyűjteménye volt az egyetlen könyv, amit magammal vittem a Néphadseregbe, s vállaltam érte a tortúrát, amit a magyar könyv a jugoszláv hadseregben jelentett. Sorolhatnám, még mondhatnám hosszasan, de minek?

1993 júniusában azt írtam Ladányinak: „Kedves István, ha úgy gondoljátok, az út, amit választottatok, ez kell hogy legyen, ez a jugoszlávságnak és a kozmopolitizmusnak az útja, hát lelketek rajta. Ti tudjátok.” Kedves Péter, neked is, tizenegy év után csak ezt tudom mondani, meg talán azt, azért ne feledjétek, kik vagytok és honnan jöttök, ha azt nem is tudjátok, hova tartatok.

Horgoson, 2004. április 9-én, nagypénteken

Bata János

